

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6886/2542

นายสมาน รัตอาภา

บริษัท เอราวัณประกันภัย จำกัด

โจทก์

จำเลย

ป.พ.พ. มาตรา 11, 155, 171, 863, 875

วัตถุประสงค์แห่งสัญญาประกันภัยระหว่างโจทก์กับจำเลยย่อมมุ่งประสงค์ไปเพื่อการประกันภัยรถยนต์คันที่โจทก์เป็นผู้เช่าซื้อตลอดระยะเวลาที่เช่าซื้อเป็นสำคัญยิ่งกว่าวันเริ่มต้นแห่งสัญญาประกันภัยที่พิมพ์เป็นตัวอักษรไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย แม้สัญญาเช่าซื้อจะระบุวันเริ่มต้นแห่งสัญญาหลังวันเริ่มต้นแห่งสัญญาประกันภัยเป็นเวลา 9 วันก็เป็นช่วงเวลาที่เหลือกันเพียงเล็กน้อย การตีความวันทำสัญญาประกันภัยดังกล่าวย่อมต้องพึงเล็งถึงเจตนาอันแท้จริงของคู่สัญญายิ่งกว่าถ้อยคำสำนวนหรือตัวอักษรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 171 กรณีนี้จึงต้องตีความว่าสัญญาประกันภัยระหว่างโจทก์กับจำเลยได้กระทำขึ้น ณ วันแรกที่โจทก์ มีฐานะเป็นผู้เช่าซื้อรถยนต์คันที่โจทก์เอาประกันภัยไว้แก่จำเลย ซึ่งการตีความเช่นนี้ยังสอดคล้องกับหลักการตีความสัญญาในกรณีที่มีข้อสงสัย ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 11 ให้ตีความไปในทางที่เป็นคุณแก่โจทก์ซึ่งเป็นคู่กรณีฝ่ายที่จะเป็นผู้ต้องเสียในมูลหนี้ด้วยกรณีถือได้ว่าโจทก์ผู้เอาประกันภัยเป็นผู้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยขณะทำสัญญาประกันภัยกับจำเลยแล้ว สัญญาประกันภัยระหว่างโจทก์กับจำเลยจึงผูกพันคู่ความทั้งสองฝ่าย เมื่อไม่ปรากฏว่าบริษัท ย. ผู้ให้เช่าซื้อได้แสดงเจตนาเข้ารับประโยชน์ตามสัญญาประกันภัยดังกล่าว โจทก์ผู้เอาประกันภัยจึงยังคงเป็นผู้มีส่วนได้เสียและมีสิทธิได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันภัยจากจำเลยผู้รับประกันภัยเมื่อเกิดวินาศภัยขึ้นตามสัญญา โจทก์ย่อมมีอำนาจฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยได้ แม้ตามกรมธรรม์ประกันภัยจะระบุให้กรมธรรม์ประกันภัยสิ้นผลบังคับเมื่อผู้เอาประกันภัยได้โอนรถยนต์ให้บุคคลอื่น แต่การที่โจทก์ทำสัญญาโอนสิทธิตามสัญญาเช่าซื้อให้ พ. ภริยาโจทก์ไปเพราะต้องการบัตรติดรถยนต์สำหรับใช้ทางลัดผ่านเข้าออกกองทัพอากาศเท่านั้น แต่หลังจากที่โอนสิทธิการเช่าซื้อดังกล่าวไป โจทก์ก็ยังคงเป็นผู้ครอบครองรถยนต์คันที่เอาประกันภัยและเป็นผู้ชำระค่าเช่าซื้อตลอดมา ดังนี้ เห็นได้ว่าโจทก์กับ พ. ภริยาโจทก์มิได้มีเจตนาโอนสิทธิการเช่าซื้อกันจริง การโอนเป็นเพียงเจตนาลวงเพื่อให้ได้มาซึ่งบัตรติดรถยนต์สำหรับใช้ทางลัดผ่านเข้าออกกองทัพอากาศได้เท่านั้น สัญญาโอนสิทธิการเช่าซื้อดังกล่าวจึงตกเป็นโมฆะเสียเปล่ามาแต่ต้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 155 วรรคหนึ่ง โจทก์ยังคงมีฐานะ เป็นผู้เช่าซื้อที่แท้จริงตลอดมาและยังคงมีสิทธิเรียกร้องตามกรมธรรม์ประกันภัยนั้นอยู่เช่นเดิม และแม้หากจะฟังว่าโจทก์ได้โอนสิทธิการเช่าซื้อดังกล่าวไป แต่การโอนสิทธิการเช่าซื้อไม่ใช่การโอนกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ที่เช่าซื้อให้บุคคลอื่นตามที่ระบุไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย ผู้รับโอนสิทธิการเช่าซื้อยังคงมีสิทธิเรียกร้องตามกรมธรรม์ประกันภัยดังกล่าว กรมธรรม์ประกันภัยนั้นจึงยังไม่สิ้นผลบังคับไป

โจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นผู้เช่าซื้อและครอบครองรถยนต์กระบะคันหมายเลขทะเบียน 8ท - 9068 กรุงเทพมหานคร โจทก์เอาประกันภัยรถยนต์คันดังกล่าวไว้แก่จำเลย นับแต่วันที่ 14 มิถุนายน 2536 ถึง วันที่ 14 มิถุนายน 2537 เป็นการประกันภัยแบบชดใช้ค่าเสียหายโดยสิ้นเชิง ต่อมาโจทก์โอนสิทธิการเช่าซื้อรถยนต์แก่นางพิมลพร รัตอาภา ภริยา โดยโจทก์เป็นผู้ค้ำประกันการเช่าซื้อ เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2537 เวลาประมาณ 21 นาฬิกา นายสมพงษ์ ทรัพย์ประเทศ ลูกจ้างของโจทก์ได้ขับรถยนต์คันที่เอาประกันภัยเดี่ยวชนกับรถยนต์บรรทุกสิบล้อที่บริเวณสะพานข้ามคลองประปา เป็นเหตุให้นายสมพงษ์ถึงแก่ความตายในที่เกิดเหตุและรถยนต์คันที่เอาประกันภัยเสียหายทั้งคัน จำเลยจึงต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์ ขอให้บังคับจำเลยใช้เงินจำนวน 250,000 บาท แก่โจทก์พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปีนับแต่วันถัดจากวันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์

จำเลยให้การว่า โจทก์เช่าซื้อรถยนต์คันที่เอาประกันภัยเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2536 แต่เอาประกันภัยไว้แก่จำเลยเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2536 ก่อนทำสัญญาเช่าซื้อโจทก์จึงไม่ใช่ผู้มีส่วนได้เสีย ไม่มีอำนาจฟ้อง โจทก์โอนขายรถยนต์คันที่เอาประกันภัยแก่นางพิมลพร รัตอาภา เมื่อวันที่ 27 มกราคม 2537 โดยไม่ได้แจ้งให้จำเลยทราบเป็นการผิดเงื่อนไขตามกรรมธรรม์ สัญญาประกันภัยจึงสิ้นผล จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบขอให้ยกฟ้อง

ชั้นต้นพิจารณาแล้ว พิพากษาให้จำเลยใช้เงินจำนวน 250,000 บาท แก่โจทก์พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี นับแต่วันถัดจากวันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จ

จำเลยอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

จำเลยฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า "พิเคราะห์แล้ว ข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่า จำเลยได้ทำสัญญารับประกันภัยรถยนต์คันหมายเลขทะเบียน 8ท - 9068 กรุงเทพมหานคร ไว้จากโจทก์มีอายุสัญญาะหว่างวันที่ 14 มิถุนายน 2536 ถึงวันที่ 14 มิถุนายน 2537 ตามกรรมธรรม์ประกันภัยเอกสารหมายเลข จ.2 และโจทก์ได้ทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2536 ตามเอกสารหมายเลข จ.12 คดีมีปัญหาที่ต้องวินิจฉัยตามฎีกาของจำเลยประการแรกว่า สัญญาประกันภัยมีผลผูกพันคู่ความโดยโจทก์ผู้เอาประกันภัยมีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยนั้นในขณะทำสัญญากับจำเลยหรือไม่และโจทก์มีอำนาจฟ้องหรือไม่ ปัญหาที่ศาลฎีกาโดยมติที่ประชุมใหญ่เห็นว่า สัญญาประกันภัยที่โจทก์ผู้เอาประกันภัยกับจำเลยบริษัทผู้รับประกันภัยทำไว้ต่อกันตามกรรมธรรม์ประกันภัยเอกสารหมายเลข จ.2 เห็นได้ชัดว่าเป็นสัญญาสำเร็จรูปที่บริษัทจำเลยจัดทำขึ้นเป็นแบบพิมพ์ของบริษัทจำเลยโดยเฉพาะ มีชื่อบริษัทจำเลยอยู่บนหัวกระดาษแบบพิมพ์แผ่นแรก และจัดพิมพ์ข้อสัญญาต่างๆ ไว้ล่วงหน้า โดยโจทก์ไม่มีโอกาสเจรจาต่อรองให้ผิดเพี้ยนไปจากแบบพิมพ์ที่จำเลยทำไว้ได้เลย กรรมธรรม์ประกันภัยดังกล่าวโจทก์มิได้ลงลายมือชื่อเป็นคู่สัญญา คงมีแต่ลายมือชื่อของกรรมการและผู้จัดการบริษัทจำเลยเท่านั้นกรรมธรรม์ประกันภัยอันเป็นหลักฐานแห่งสัญญาประกันภัยดังกล่าวจึงเป็นเอกสารที่ฝ่ายจำเลยทำขึ้นและกรอกข้อความลงในแบบพิมพ์แต่ฝ่ายเดียว เหตุที่โจทก์ต้องเอาประกันภัยรถยนต์ในคดีนี้ข้อเท็จจริงฟังได้ตามที่โจทก์และจำเลยไม่ได้แย้งกันว่าเป็นเพราะโจทก์จะเช่าซื้อรถยนต์ที่เอาประกันภัยจากบริษัทยานยนต์ (ประเทศไทย) จำกัดตามสัญญาเช่าซื้อเอกสารหมายเลข จ.12 ซึ่งข้อ 7 แห่งสัญญาเช่าซื้อดังกล่าวกำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องเอาประกันภัยทรัพย์สินที่เช่าซื้อตลอดเวลาที่เช่าซื้อ โดยมอบเบี้ยประกันภัยและค่าใช้จ่ายในการทำสัญญาให้เจ้าของคือบริษัทยานยนต์ (ประเทศไทย) จำกัด นำไปทำสัญญาประกันไว้แทนกับบริษัทผู้รับประกันภัย โดยใส่ชื่อผู้เช่าซื้อเป็นผู้เอาประกันภัยและใส่ชื่อเจ้าของเป็นผู้รับประกันภัย และไม่ว่าจะเอาประกันภัยเช่นใด ประเภทใด จำนวนเงินซึ่งเอาประกันจะต้องไม่น้อยกว่าจำนวนค่าเช่าซื้อซึ่งคงเหลืออยู่ แสดงว่าโจทก์จะเช่าซื้อรถยนต์ดังกล่าวจากบริษัทยานยนต์ (ประเทศไทย) จำกัด ได้ต่อเมื่อได้เอาประกันภัยรถยนต์ที่

จะเช่าซื้อแล้ว ซึ่งหากถือเคร่งครัดตามสัญญาเช่าซื้อดังกล่าวก็ต้องมีการทำสัญญาประกันภัยก่อนแล้วจึงมาทำสัญญาเช่าซื้อได้ ดังนี้ ย่อมทำให้โจทก์ไม่อยู่ในฐานะผู้เช่าซื้อในขณะที่ทำสัญญาประกันภัยกับจำเลยได้อยู่ในตัว การตีความสัญญาเช่าซื้อและสัญญาประกันภัยดังกล่าวไม่อาจตีความถ้อยคำสำนวนหรือตัวอักษรตามสัญญา ดังกล่าวได้แต่ต้องตีความการแสดงเจตนาทำสัญญานั้นโดยฟังถึงเจตนาอันแท้จริงของคู่สัญญาทุกฝ่าย ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 171 เป็นสำคัญหากฟังถึงเจตนาอันแท้จริงของคู่สัญญาเรื่องนี้แล้วจะเห็นได้ว่าบริษัทจำเลยผู้รับประกันภัยเจตนาเข้ารับเสี่ยงภัยในรถยนต์ที่เอาประกันภัยโดย ร้อยอยู่แล้วว่าเป็นรถยนต์ของบริษัทยานยนต์ (ประเทศไทย) จำกัด ผู้ให้เช่าซื้อ ทั้งนี้ เพราะบริษัทยานยนต์ (ประเทศไทย) จำกัด เป็นผู้นำเบี้ยประกันภัยและค่าใช้จ่ายในการทำสัญญาประกันภัยที่ได้รับจากโจทก์ไปทำสัญญาแทนโจทก์กับจำเลย และกรมธรรม์ประกันภัยเอกสารหมายเลข จ.2 ก็ระบุว่า โจทก์เป็นผู้เอาประกันภัยและบริษัทยานยนต์ (ประเทศไทย) จำกัด เป็นผู้รับประกันภัย ซึ่งเป็นไปตามสัญญาเช่าซื้อ ข้อ 7 ดังกล่าว จึงเป็นเรื่องที่จำเลยเชื่อว่าโจทก์เป็นผู้เช่าซื้อและมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยขณะทำสัญญา จึงเข้าทำสัญญา ด้วยเพราะหากจำเลยไม่เชื่อเช่นนั้น จำเลยก็คงไม่เข้าทำสัญญาด้วยเพราะโจทก์อาจปฏิเสธไม่ส่งเบี้ยประกันภัย โดยอ้างว่าสัญญาดังกล่าวไม่ผูกพันโจทก์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 ภายหลังได้ ทั้งโจทก์เองก็คงเชื่อเช่นนั้น เพราะการดำเนินการไปทำสัญญาประกันภัยโจทก์ต้องให้บริษัทผู้ให้เช่าซื้อไปทำแทน เมื่อโจทก์ผู้เช่าซื้อประสงค์จะผูกพันตามสัญญาประกันภัย จำเลยเองก็เจตนาจะเข้ารับเสี่ยงภัยตามสัญญาประกันภัยและบริษัทผู้ให้เช่าซื้อที่ประสงค์จะได้รับประโยชน์จากสัญญาประกันภัยในฐานะเป็นผู้รับประกันภัย แสดงให้เห็นว่าวัตถุประสงค์แห่งสัญญาประกันภัยระหว่างโจทก์กับจำเลยย่อมมุ่งประสงค์ไปที่การประกันภัยรถยนต์คันที่โจทก์เป็นผู้เช่าซื้อตลอดระยะเวลาที่เช่าซื้อเป็นสำคัญยิ่งกว่าวันเริ่มต้นแห่งสัญญาประกันภัยที่พิมพ์เป็นตัวอักษรไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยเอกสารหมายเลข จ.2 แม้หนังสือสัญญาเช่าซื้อเอกสารหมายเลข จ.12 จะระบุวันเริ่มต้นแห่งสัญญาเช่าซื้อหลังวันเริ่มต้นแห่งสัญญาประกันภัยเป็นเวลา 9 วัน ก็เป็นช่วงเวลาที่เหลื่อมกันเพียงเล็กน้อย การตีความวันทำสัญญาประกันภัยดังกล่าวย่อมต้องฟังถึงเจตนาอันแท้จริงของคู่สัญญา ยิ่งกว่าถ้อยคำสำนวนหรือตัวอักษรดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 171 กรณีนี้ต้องตีความว่าสัญญาประกันภัยระหว่างโจทก์กับจำเลยได้กระทำขึ้น ณ วันแรกที่โจทก์มีฐานะเป็นผู้เช่าซื้อรถยนต์คันที่โจทก์เอาประกันภัยไว้แก่จำเลย ซึ่งการตีความเช่นนี้ยังสอดคล้องกับหลักการตีความสัญญาในกรณีที่มีข้อสงสัย ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 11 ให้ตีความไปในทางที่เป็นคุณแก่โจทก์ซึ่งเป็นคู่กรณีฝ่ายที่จะเป็นผู้ต้องเสียในมูลหนี้ด้วย โจทก์เป็นเพียงประชาชนคนหนึ่งซึ่งประสงค์จะเช่าซื้อรถยนต์แต่ไม่มีโอกาสต่อรองกับบริษัทผู้ให้เช่าซื้อและบริษัทผู้รับประกันภัยซึ่งได้จัดทำแบบฟอร์มของสัญญาและกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ของสัญญาแต่เพียงฝ่ายเดียวจึงไม่ชอบที่จะตีความให้บริษัทผู้รับประกันภัยซึ่งเจตนาจะผูกพันตามสัญญาประกันภัยตั้งแต่แรกเพราะประสงค์จะได้เบี้ยประกันภัยจากผู้เอาประกันภัยกลับมาปฏิเสธไม่ยอมผูกพันตามสัญญาประกันภัยได้ภายหลังเมื่อมีเหตุให้บริษัทผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบตามสัญญาได้อีกดังที่จำเลยฎีกา กรณีถือได้ว่าโจทก์ผู้เอาประกันภัยเป็นผู้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยขณะทำสัญญาประกันภัยกับจำเลยแล้วสัญญาประกันภัยระหว่างโจทก์กับจำเลยจึงผูกพันคู่ความทั้งสองฝ่าย เมื่อข้อเท็จจริงไม่ปรากฏว่าบริษัทยานยนต์ (ประเทศไทย) จำกัด ผู้ให้เช่าซื้อได้แสดงเจตนาเข้ารับประโยชน์ตามสัญญาประกันภัยดังกล่าว โจทก์ผู้เอาประกันภัยจึงยังคงเป็นผู้มีส่วนได้เสียและมีสิทธิได้รับชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันภัยจากจำเลยผู้รับประกันภัยเมื่อเกิดวินาศภัยขึ้นตามสัญญาโจทก์ย่อมมีอำนาจฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยเป็นคดีนี้ได้ ฎีกาของจำเลยข้อนี้ฟังไม่ขึ้น

มีปัญหาที่ต้องวินิจฉัยตามฎีกาของจำเลยต่อไปว่า การที่โจทก์โอนสิทธิการเช่าซื้อรถยนต์ที่เอาประกันภัยไปให้นางพิมลพร รัตอาภา ภริยาโจทก์ตามหนังสือโอนสิทธิตามสัญญาเช่าซื้อเอกสารหมายเลข จ.13 ทำให้สัญญาประกันภัยสิ้นผลบังคับหรือไม่ ศาลฎีกาเห็นว่า แม้ตามกรมธรรม์ประกันภัยเอกสารหมายเลข จ.2 หมวด

ที่ 1 ข้อ 1.13 จะระบุให้กรรมธรรม์ประกันภัยสิ้นผลบังคับเมื่อผู้เอาประกันภัยได้โอนรถยนต์ให้บุคคลอื่น แต่ข้อเท็จจริงคดีนี้ฟังได้ตามที่โจทก์นำสืบโดยจำเลยมิได้นำสืบหักล้างให้เห็นเป็นอย่างอื่นว่า โจทก์ทำสัญญาโอนสิทธิตามสัญญาเช่าซื้อให้นางพิมลพร ภริยาโจทก์ไปเพราะต้องการบัตรติดยนต์สำหรับใช้ทางลัดผ่านเข้าออกกองทัพอากาศเท่านั้น แต่หลังจากที่โอนสิทธิการเช่าซื้อดังกล่าวไป โจทก์ก็ยังคงเป็นผู้ครอบครองรถยนต์คันที่เอาประกันภัยและเป็นผู้ชำระค่าเช่าซื้อตลอดมา ดังนี้เห็นว่าโจทก์กับนางพิมลพรภริยาโจทก์มิได้มีเจตนาโอนสิทธิการเช่าซื้อกันจริง การโอนเป็นเพียงเจตนาลวงเพื่อให้ได้มาซึ่งบัตรติดยนต์สำหรับใช้ทางลัดผ่านเข้าออกกองทัพอากาศได้เท่านั้น สัญญาโอนสิทธิการเช่าซื้อดังกล่าวจึงตกเป็นโมฆะเสียเปล่ามาแต่ต้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 155 วรรคหนึ่ง โจทก์ยังคงมีฐานะเป็นผู้เช่าซื้อที่แท้จริงตลอดมาและยังคงมีสิทธิเรียกร้องตามกรรมธรรม์ประกันภัยนั้นอยู่เช่นเดิม กรรมธรรม์ประกันภัยจึงไม่สิ้นผลบังคับโจทก์ย่อมมีอำนาจฟ้องให้จำเลยรับผิดชอบตามสัญญาประกันภัยได้ และแม้หากจะฟังว่าโจทก์ได้โอนสิทธิการเช่าซื้อดังกล่าวไป แต่การโอนสิทธิการเช่าซื้อก็ไม่ใช่การโอนกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ที่เช่าซื้อให้บุคคลอื่นตามที่ระบุไว้ในกรรมธรรม์ประกันภัย ผู้รับโอนสิทธิการเช่าซื้อยังคงมีสิทธิเรียกร้องตามกรรมธรรม์ประกันภัยดังกล่าว กรรมธรรม์ประกันภัยนั้นจึงยังไม่สิ้นผลบังคับไปดังที่จำเลยฎีกา ที่ศาลอุทธรณ์พิพากษามานั้นศาลฎีกาเห็นฟ้องด้วยฎีกาของจำเลยข้อนี้ฟังไม่ขึ้นเช่นกัน"

พิพากษายืน

(วิเทพ ศิริพากย์ - สติชัย ไพเราะ - ม.ล.ไกรฤกษ์ เกษมสันต์)

หมายเหตุ

หลักสัญญาประกันภัยประการหนึ่งคือ ผู้เอาประกันภัยจะต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัย (insurable interest) ถ้าหากให้ผู้ไม่มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินหรือชีวิตที่เข้าทำสัญญาประกันภัยแล้ว ก็อาจก่อให้เกิดการทุจริตด้วยการทำลายทรัพย์สินหรือชีวิตเพื่อมุ่งหวังที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนหรือเงินจำนวนหนึ่งจากผู้รับประกันภัยได้ตั้งนั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 จึงบัญญัติไว้ว่า ถ้าผู้เอาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยสัญญาประกันภัยนั้นย่อมไม่ผูกพันคู่สัญญา

ปัญหาคือ คำว่า "ผู้เอาประกันภัยมีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัย" มีความหมายเพียงใด ที่ศาลฎีกาเคยตัดสินไว้มีผู้เช่าซื้อรถยนต์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2705/2516)สามมิโดยชอบด้วยกฎหมายของผู้เช่าซื้อรถยนต์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1788/2520)เหล่านี้ล้วนเป็นผู้มีส่วนได้เสีย และมีสิทธิที่จะนำรถยนต์คันที่เช่าซื้อไปเอาประกันภัยได้

ความสำคัญต่อไปคือ เวลาที่จะต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัย มาตรา 863มิได้บัญญัติไว้ตรง ๆ แต่ก็พอเป็นที่เข้าใจได้ว่า ผู้เอาประกันภัยจะต้องมีส่วนได้เสียในขณะที่เข้าทำสัญญาประกันภัย ถ้าในขณะที่สัญญาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสียก็จะทำให้สัญญาประกันภัยนั้นไม่มีผลผูกพันคู่สัญญา เช่น เมื่อเจ้าของขายรถยนต์ไปแล้วเจ้าของย่อมไม่มีส่วนได้เสียที่จะเอาประกันภัยรถยนต์คันนั้น สัญญาประกันภัยไม่มีผลผูกพันผู้รับประกันภัยให้ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน เมื่อผู้รับประกันภัยใช้ค่าทดแทนไปแล้วจึงไม่อาจเข้ารับช่วงสิทธิที่จะฟ้องผู้ทละเมิดให้รถยนต์นั้นเสียหายได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 115/2521) เช่นเดียวกัน หากในขณะที่ทำสัญญาประกันภัยผู้เอาประกันภัยยังมีได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัย แม้ภายหลังจะมีส่วนได้เสียก็หาทำให้สัญญาที่ไม่มีผลผูกพันแต่แรกกลายเป็นสัญญาที่มีผลผูกพันแต่อย่างใด หลักสัญญาประกันภัยตามมาตรา 863 คงต้องตีความเช่นนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่หมายเหตุนี้ชี้ให้เห็นสาระแห่งกฎหมาย 2 ประการคือ

ประการแรก เป็นการยืนยันหลักเรื่องเวลาที่จะต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยตามมาตรา 863 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นว่า ผู้เอาประกันภัยจะต้องมีส่วนได้เสียในขณะที่เข้าทำสัญญาประกันภัย ถ้าในขณะที่สัญญาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสีย สัญญาประกันภัยนั้นก็ไม่มีผลผูกพันคู่สัญญาและหากในขณะที่ทำสัญญาประกันภัยผู้เอาประกันภัยยังมีได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัย แม้ภายหลังจะมีส่วนได้เสีย ก็ไม่ทำให้สัญญาที่ไม่มีผลผูกพันกันมาแต่แรก กลายมาเป็นสัญญาที่มีผลผูกพันกัน

ประการที่สอง เป็นตัวอย่างการใช้และการตีความกฎหมายที่ดี สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันและตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม กล่าวคือ เป็นที่ทราบกันถึงวิธีปฏิบัติในแวดวงธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์ว่า หากผู้เช่าซื้อจะเช่าซื้อรถยนต์จากบริษัทโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นรถยนต์ใหม่ป้ายแดง บริษัทผู้ให้เช่าซื้อมักจะกำหนดในสัญญาเช่าซื้อเป็นเชิงบังคับว่าผู้เช่าซื้อต้องเอาประกันภัยรถยนต์คันที่เช่าซื้อตลอดเวลาที่เช่าซื้อโดยมอบเบี้ยประกันภัยและค่าใช้จ่ายให้บริษัทผู้ให้เช่าซื้อ (เจ้าของรถ) นำไปจัดการทำสัญญาประกันภัยกับบริษัทผู้รับประกันภัย โดยใส่ชื่อผู้เช่าซื้อเป็นผู้เอาประกันภัย และใส่ชื่อเจ้าของรถเป็นผู้รับประกันภัย วิธีปฏิบัติเช่นนี้แทบกล่าวได้ว่าเป็นประเพณีปฏิบัติเลยทีเดียว ซึ่งหากถือตามสัญญาเช่าซื้อโดยเคร่งครัดก็ต้องทำสัญญาประกันภัยก่อนแล้วจึงมาทำสัญญาเช่าซื้อความเช่นนี้ย่อมขัดแย้งในเชิงกฎหมายและขัดข้องในทางปฏิบัติอยู่ในตัว เพราะขณะทำสัญญาประกันภัยผู้เช่าซื้อยังไม่มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยคือยังไม่อยู่ในฐานะผู้เช่าซื้อแล้วจะให้ผู้เช่าซื้อไปเอาประกันภัยรถยนต์ก่อนทำสัญญาเช่าซื้อได้อย่างไร คดีนี้จะไม่เป็นปัญหาเลย หากโจทก์เช่าซื้อรถยนต์จากเจ้าของรถแล้วเจ้าของรถนำรถไปทำสัญญาประกันภัยโดยใส่ชื่อโจทก์เป็นผู้เอาประกันภัยและวันที่ทำสัญญาประกันภัยนั้นเป็นวันเวลาภายหลังจากทำสัญญาเช่าซื้อ ทั้งวันเริ่มต้นแห่งสัญญาประกันภัยก็ต้องถือตามวันที่ทำสัญญาประกันภัยที่มีขึ้นภายหลังจากทำสัญญาเช่าซื้อเป็นสำคัญ แต่ที่เป็นปัญหาและต้องตีความ

กันเพราะข้อเท็จจริงในคดีนี้มีได้เป็นไปตามประเพณีปฏิบัติที่กล่าวมาข้างต้น กล่าวคือจากเอกสารหลักฐานปรากฏว่าโจทก์เอาประกันภัยรถยนต์คันที่เช่าซื้อไว้แก่จำเลยเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2536 แต่โจทก์มาเช่าซื้อรถยนต์คันดังกล่าวเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2536 อันเป็นเวลากายหลังจากที่เอาประกันภัยกล่าวง่าย ๆ คือ เป็นการเอาประกันก่อน แล้วจึงมาเช่าซื้อซึ่งหากถือเคร่งครัดตามหลักสัญญาประกันภัยโดยนัยมาตรา 863 ดังที่กล่าวมาที่ต้องถือว่าโจทก์มิได้เป็นผู้มีส่วนได้เสียในขณะที่ทำสัญญาประกันเพราะยังไม่อยู่ในฐานะผู้เช่าซื้อ แม้ภายหลังโจทก์จะเข้ามาเป็นผู้มีส่วนได้เสียในฐานะผู้เช่าซื้อ ก็ไม่ทำให้สัญญาประกันภัยที่ไม่มีผลผูกพันกันแต่แรกกลายเป็นสัญญาที่มีผลผูกพันกัน

ศาลฎีกาคงตระหนักถึงปัญหานี้และคิดแล้วว่า หากถือเคร่งครัดเช่นนี้ก็เท่ากับมองข้ามความเป็นจริงในสังคม ศาลฎีกาจึงนำหลักการตีความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 171 และมาตรา 11 เข้ามาจับโดยคำนึงถึงความประสงค์ในทางสุจริตอันคู่กรณีได้เข้าใจกันและกันตลอดจนประเพณีที่ถือปฏิบัติเป็นปกติในเรื่องนั้น ๆ ประกอบด้วย มิใช่จะถือแต่เพียงเจตนาของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องถือหลักความเข้าใจของทั้งสองฝ่ายพฤติการณ์ที่จำเลยผู้รับประกันภัยเข้ารับเสี่ยงภัยในรถยนต์ที่เอาประกันภัยโดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นรถยนต์ของบริษัทผู้ให้เช่าซื้อ เพราะบริษัทผู้ให้เช่าซื้อเป็นผู้นำเบี้ยประกันภัยและค่าใช้จ่ายในการทำสัญญาประกันภัยที่ได้รับจากโจทก์ไปทำสัญญาแทนโจทก์กับจำเลย และกรมธรรม์ก็ระบุว่โจทก์เป็นผู้เอาประกันภัยและบริษัทผู้ให้เช่าซื้อเป็นผู้รับประกันภัย ต้องตามวัตถุประสงค์แห่งสัญญาเช่าซื้อทุกประการ ศาลฎีกาจึงตีความว่า เป็นเรื่องที่จำเลยเชื่อว่าในวันทำสัญญาประกันภัยโจทก์เป็นผู้เช่าซื้อและมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยจำเลยจึงเข้าทำสัญญาด้วย ทั้งโจทก์เองก็คงเชื่อเช่นนั้นเพราะโจทก์ไม่มีทางจะรู้ได้เลยว่า เหตุใดสัญญาประกันภัยจึงระงับวันเริ่มต้นแห่งสัญญาก่อนวันทำสัญญาเช่าซื้อ เนื่องจากโจทก์มิได้เป็นผู้ไปดำเนินการทำสัญญาประกันภัยเอง หากแต่บริษัทผู้ให้เช่าซื้อเป็นผู้ไปดำเนินการทำสัญญาประกันภัยแทน และโจทก์ก็คงเชื่อโดยสุจริตว่าสัญญาประกันภัยที่ทำนั้นก็น่าที่จะระงับวันเริ่มต้นแห่งสัญญาหลังจากที่โจทก์เข้ามาเกี่ยวข้องเป็นผู้เช่าซื้อรถยนต์แล้วแต่กลับกลายเป็นว่าวันทำสัญญาประกันภัยได้ทำขึ้นก่อนวันทำสัญญาเช่าซื้อ ซึ่งไม่ตรงตามที่คาดหมายว่าควรจะเป็นมาตั้งแต่แรก เมื่อวันเริ่มต้นแห่งสัญญาประกันภัยกับวันทำสัญญาเช่าซื้อไม่ตรงกันเช่นในคดีนี้ (ทั้ง ๆ ที่ไม่น่าจะเกิดขึ้น)ดังนั้น ศาลฎีกาจึงตีความว่าสัญญาประกันภัยระหว่างโจทก์กับจำเลยได้กระทำขึ้น ณ วันแรกที่โจทก์มีฐานะเป็นผู้เช่าซื้อคือวันแรกที่โจทก์เข้ามาเกี่ยวข้องกับรถยนต์ในฐานะผู้เช่าซื้อนั่นเอง

ที่ศาลฎีกาตีความเช่นนี้หาใช่เป็นการกลับหลักหรือขัดแย้งกับเรื่องเวลาที่จะต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยตามมาตรา 863 ดังที่กล่าวมาในประการแรกไม่แต่เป็นเรื่องการใช้และการตีความกฎหมายที่ศาลฎีกานำมาใช้เพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนที่ไม่มีโอกาสต่อรองกับบริษัทผู้ให้เช่าซื้อและบริษัทผู้รับประกันภัยและเป็นการตีความให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคม รูปเรื่องเช่นนี้ผู้เขียนเห็นว่ายังสามารถนำไปใช้ได้กับกรณีเช่าซื้อทรัพย์สินอื่น ๆ รวมถึงสัญญากู้ยืมเงินเพื่อซื้อบ้านที่มีสัญญาจำนองบังคับให้ผู้กู้ต้องเอาบ้านไปประกันอัครภัย ซึ่งมีวิธีปฏิบัติและมีปัญหาในทำนองเดียวกันนี้ได้อีก